

czas uzależniony od rodzaju zajęć

IDZIEMY W LAS

MAGDALENA NOSZCZYK

POMYSŁY ZAPREZENTOWANE W SCENARIUSZU ZAJĘCIOWYM MOŻNA DOPASOWAĆ DO POSZCZEGÓLNYCH ETAPÓW EDUKACYJNYCH W RAMACH PODSTAWY PROGRAMOWEJ. TAKIE ZAJĘCIA W TERENIE MOGĄ TEŻ REALIZOWAĆ WIELE ELEMENTÓW PODSTAWY PROGRAMOWEJ Z KILKU PRZEDMIOTÓW JEDNOCZEŚNIE. PRZED WYCIECZKĄ NALEŻAŁOBY PRZYGOTOWAĆ UCZNIÓW I UCZENNICE DO WYBRANYCH TEMATÓW, KTÓRE BĘDĄ ZWIĄZANE Z PROBLEMATYKĄ WASZEJ WYPRAWY.

FORMA SCENARIUSZA

Materiał ma formę zbioru aktywności oraz ćwiczeń, które umożliwiają poznanie i badanie lasu. W zależności od wieku grupy oraz czasu, jaki należy przeznaczyć na przeprowadzenie zajęć, możesz wybierać z pięciu propozycji lekcji na terenie leśnym. Proponowane aktywności można ze sobą łączyć podczas jednej wyprawy. Całość zajęć powinna odbyć się w terenie – po zapewnieniu materiałów i odpowiednich warunków do pracy. Możliwe jest również przeprowadzenie części warsztatów w pomieszczeniu, a jedynie objazd potencjalnych przystanków poza budynkiem. Istotnym elementem materiału jest część wstępna dotycząca leśnego ekosystemu oraz bezpieczeństwa. Uczniów należy wprowadzić w tematykę podczas zajęć szkolnych i można je połączyć z pogadanką o bioróżnorodności oraz obszarach Natura 2000.

CEL OGÓLNY

Upowszechnianie wiedzy o środowisku leśnym, zwrócenie uwagi na bogactwo przyrodnicze terenów objętych różnymi formami czynnej ochrony przyrody, budowanie wartościowej relacji człowiek a środowisko naturalne.

CELE SZCZEGÓLWE

Uczeń/uczennica potrafi: wymienić różnorodne formy czynnej ochrony przyrody; podać powody, dla których obszar w jego/jej rejonie został objęty programem Natura 2000; wymienić znaczenia obszarów objętych ochroną dla istnienia bioróżnorodności; wskazać elementy przyrody żywej i nieżywej w terenie oraz antropogeniczne składniki krajobrazu i zależności między nimi; identyfikować przyrządy ułatwiające obserwację przyrody (lupa, lornetka, mikroskop), opisać ich zastosowanie i posługiwać się nimi podczas prowadzonych obserwacji; podać propozycje aktywnego spędzania czasu wolnego na powietrzu, z uwzględnieniem zasad bezpieczeństwa w czasie gier i zabaw ruchowych oraz poruszania się po drodze; wyznaczać kierunki świata, orientować plan, mapę w terenie, posługiwać się legendą.

METODY PRACY

Pogadanka, wycieczka, trasa edukacyjna, praca z mapą, praca z kompasem oraz GPS-em, obserwacje przyrodnicze, spacer badawczy.

{ PRZED ZAJĘCIAMI }

Przełącz uczniom/uczennicom odpowiednio wcześniej (w zależności od zasad panujących w szkole i wymogów dotyczących organizacji wycieczek w czasie zajęć szkolnych), że zapraszasz ich na wycieczkę do pobliskiego lasu lub innego ekosystemu, który został objęty programem Natura 2000. Poproś ich, by przygotowali się zgodnie z warunkami atmosferycznymi, śledzili prognozy pogody i – niezależnie od warunków – dostosowali ubiór do aury w myśl naczelnej

zasady panującej w przedszkolach leśnych: „Nie ma czegoś takiego jak zła pogoda, jest tylko nieodpowiednie ubranie”. Nie organizuj jednak wycieczki podczas ekstremalnych warunków pogodowych.

W PRZYPADKU ZAJĘĆ Z UCZNIAMI/UCZENNICAMI SZKOŁY PODSTAWOWEJ DOBRYM WPROWADZENIEM MOŻE BYĆ LEKCJA PRZYRODY DOTYCZĄCA ZACHOWANIA W LESIE I TEGO, KOGO I CO MOŻNA W TYM LESIE SPOTKAĆ. DOBRZE BYŁOBY JEDNAK ZWRÓCIĆ UWAGĘ NA TYPOWE PRZYKŁADY FAUNY Z OKOLICZNYCH SIEDLISK, BY DZIECI PODCZAS WYCIEZKI NIE BYŁY ROZCZAROWANE, ŻE NIE SPOTKAŁY SARNY, JELENIA, DZIKA CZY ORŁA. WARTO PRZYGOTOWAĆ RÓWNIEŻ WCZEŚNIEJ LEKCJĘ O TYM, W JAKICH MIEJSCACH, W JAKICH WARUNKACH I O JAKIEJ PORZE MOŻNA SPOTKAĆ STAŁYCH MIESZKAŃCÓW LASU. ZWIERZĘTA – W MNIEMANIU DZIECI I MŁODZIEŻY – SĄ O WIELE BARDZIEJ INTERESUJĄCE NIŻ ROŚLINY, STĄD SUGESTIA, BY PRZYGOTOWAĆ CIEKAWY INFORMACJE DOTYCZĄCE ROŚLIN, KRZEWÓW I DRZEW. DLA UCZNIÓW/UCZENNIC II ETAPU EDUKACYJNEGO BIOLOGIA POROSTÓW, GRZYBÓW CZY MCHÓW MOŻE WYDAĆ SIĘ NAPRAWDĘ CIEKAWA, JAKO ŻE NIE SĄ TYPOWYMI PRZEDSTAWICIELAMI ŚWIATA ROŚLIN, KTÓRE ZNAJĄ Z KSIĄŻKOWYCH BAJEK, OGLĄDANYCH KRESKÓWEK CZY GIER KOMPUTEROWYCH. STARSZEJ MŁODZIEŻY Z III ETAPU EDUKACYJNEGO WARTO POKAZAĆ FRAGMENTY FILMU „MIKROKOSMOS” CZY „PRYWATNE ŻYCIE ROŚLIN” I ZWRÓCIĆ UWAGĘ NA TE FORMY ŻYCIA EKOSYSTEMÓW LEŚNYCH CZY ŁĄKOWYCH, KTÓRYM ZWYKLE NIE POŚWIĘCAMY WIELE UWAGI, A SĄ NIEODŁĄCZNYM I BARDZO WAŻNYM ELEMENTEM ŁAŃCUCHA ŻYCIA W PREZENTOWANEJ BIOCENOZIE.

PRZEDSTAW UCZNIOM I UCZENNICOM WSKAZÓWKI DOTYCZĄCE BEZPIECZEŃSTWA W LESIE

1. Podczas prezentowania młodszym uczniom/uczennicom zasad poruszania się w lesie warto zwrócić uwagę w szczególności na hałas i wszystkie odgłosy, które – wydawane przez grupę – mogą spłoszyć najciekawsze (dla uczniów/uczennic) zwierzęta.
2. Poproś o przygotowanie suchego prowiantu i napojów tak, by podczas wyprawy nie zanieczyszczać środowiska. Przygotuj większy worek na odpadki organiczne i drugi na suche, do recyklingu, które mogą wyprodukować uczniowie/uczennice podczas wycieczki.
3. Przypomnij o elementarnych zasadach zachowania w lesie również starszym, wszak niewielu z nich często ma bezpośredni kontakt z naturą. Poproś, by w tym dniu nie brali ze sobą sprzętu do słuchania muzyki ani słuchawek do telefonu, ale by wzięli aparaty fotograficzne i podzielili się na 3-4 osobowe grupy tak, żeby w każdej grupie był przynajmniej jeden aparat.

Uczniom/uczennicom szkoły podstawowej warto poświęcić dodatkowy czas i przeprowadzić zajęcia dotyczące bioróżnorodności w kontekście Natury 2000 przed wycieczką i po wycieczce, wybierając jeden, dwa scenariusze zajęciowe o tej tematyce z pakietu Ośrodka Działań Ekologicznych „Źródła” np. „U źródeł Natury. Natura 2000 i inne formy ochrony przyrody. Materiały dla nauczycieli”, który znajduje się pod linkiem: <http://www.natura2000.edu.pl/pliki/scenariusze.pdf>. Warto również wykorzystać scenariusze lekcji wprowadzających projektu „Zgodnie z Naturą” <http://www.ceo.org.pl/pl/natura/materiały-edukacyjne>.

CO BĘDZIE POMOCNE?

W zależności od odległości szkoły/placówki do wybranego obszaru Natura 2000 warto zapoznać uczniów/uczennice (zwłaszcza starszych) z powodami, dla których dany teren został objęty programem Natura 2000. Takie informacje otrzymuje się zazwyczaj w nadleśnictwie, a podstawowe dane bez problemu można odnaleźć na stronach internetowych projektów poświęconych tej tematyce. Wykaz wszystkich obszarów dostępny jest np. tu: <http://obszary.natura2000.org.pl/>, a granice poszczególnych terytoriów można przeanalizować z uczniami/uczennicami dzięki m.in. tej stronie: <http://natura2000.gdos.gov.pl/strona/przeглядanie>. Zazwyczaj informacje o obszarach Natury 2000 znajdują się również na stronach gmin, powiatów czy województw, na których te obszary chronione są położone.

Przed wycieczką warto odnaleźć ryciny, zdjęcia gatunków zwierząt, roślin stanowiących podstawę ochrony danego miejsca oraz poszukać typowych mieszkańców siedlisk, które zostaną odwiedzone na wycieczce. Najlepiej takie ilustracje wydrukować, zalaminować i w razie wątpliwości pokazać uczniom/uczennicom, jakich roślin czy zwierząt możemy się spodziewać.

WSKAZÓWKA

Zanim zaplanujemy i pójdziemy z dziećmi czy młodzieżą na jakąkolwiek wycieczkę, warto wybrać się tam wcześniej samemu i poszukać takich ścieżek, które będą najbardziej odpowiadać wybranym ćwiczeniom, zadaniom i zainteresowaniom uczniów/uczennic. Zawsze lepiej przygotować się do takich zajęć i pokonać, testując szlaki, ścieżki przyrodnicze (jeśli takie zostały przygotowane) i bezpieczne przejścia, nieingerujące w ekosystem i umożliwiające bezpieczne poruszanie się po lesie. Można przed takim spacerem zasięgnąć języka w gminie, u osób odpowiedzialnych za promocję obszarów przyrodniczych, czy w nadleśnictwie, na terenie którego takie obszary się znajdują.

CO MOŻECIE ZROBIĆ - PROPOZYCJE AKTYWNOŚCI

POSZUKIWANIA SKARBÓW PRZYRODY

1-1,5
godziny

SPACER W ZALEŻNOŚCI OD POGODY, WIEKU I ZAINTERESOWANIA UCZNIÓW MOŻNA WYDŁUŻYĆ.

Aby spacer z młodzieżą nie był tylko pogadanką o tym, jakie rośliny i zwierzęta możemy spotkać na naszej ścieżce warto pomyśleć nad zadaniami do wykonania dla uczniów/uczennic. Najmłodszy uczestnicy wycieczki – uczniowie/uczennice I i II etapu edukacyjnego mogą zostać podzieleni na grupy i otrzymać zadanie odnalezienia podczas spaceru

przykładowych rzeczy/organizmów/formacji.

Znajdźcie podczas waszego spaceru w lesie:

- ⊗ coś czerwonego,
- ⊗ coś włochatego,
- ⊗ coś postrzępionego,
- ⊗ coś czego nie da się podnieść,
- ⊗ coś długiego,
- ⊗ coś bardzo małego,
- ⊗ coś szorstkiego,
- ⊗ coś ruchliwego.

Należy zaznaczyć, że te wskazówki mogą dotyczyć tylko przyrody ożywionej albo tylko rzeczy/przedmiotów/istot, które są naturalnymi elementami lasu. Ćwiczenie na pewno pobudzi wyobraźnię, będzie interesującym uzupełnieniem i wsparciem dla uważniejszych obserwacji życia w lesie. Warto zrobić zdjęcia ciekawszym miejscom i po wycieczce podsumować wykonanie zadania przez uczniów/uczennice. Przypomnij grupie, że nie należy zrywać roślin, niszczyć siedlisk owadów i płoszyć zwierząt. Można również uczniów/uczennice zaopatrzyć w aparaty fotograficzne, by udokumentowali swoje znaleziska w terenie. Ustal również zasady poruszania się w lesie (np. tylko grupami i w określonym terenie) i poszczególnych opiekunów grup odpowiedzialnych za uczniów i uczennice.

SZTUKA W LESIE

1,5-2
godziny

MATERIAŁY

Kartki (najlepiej formatu A3, o niedużej gramaturze, by z łatwością odbijać roślinne wzory), kredki (świecowe, woskowe albo zwykłe ołówkowe, można również popróbować różnych, żeby zobaczyć, jaki dają efekt).

PRZED ZAJĘCIAMI

Opowiedz uczniom/uczennicom, że dziś zamieniamy się w przyrodników/przyrodniczki – plastyków/plastyczki i będziemy kolekcjonować różne wzory i tekstury, które występują w przyrodzie. Upewnij się, że uczniowie/uczennice mają ze sobą kredki, kartki i są gotowi na wycieczkę.

PODCZAS SPACERU

Propozycją dla młodszych uczniów/uczennic będzie również spacer z kartkami i kredkami. Zadaniem dla uczniów/uczennic podczas spaceru jest rysowanie w poszczególnych punktach wycieczki najciekawszych form przyrody ożywionej i nieożywionej. Jednak niech inspiracją będzie forma plastyczna polegająca na przykładaniu kartek do różnych roślin, do kory drzew i kolorowaniu ich aż do uzyskania ciekawego wzoru, który będzie odbiciem faktury kory. Spróbuj namówić uczniów/uczennice do kolorowania ziemi, niech chwytają grudki ziemi w palce i kolorują kartki. Podobnie można barwić znalezionymi liśćmi czy kwiatami. Zwróć uwagę, czy uczniowie zbierają materiał, który nie jest pod ochroną, i czy robią to w sposób nieniszczący żadnej roślinności.

PO SPACERZE

Po powrocie zaproponuj przygotowanie galerii pokazującej różnorodność wzorów i kolorów występujących w lesie. Dodatkowo można zebrać również gałęzie, liście, suchą trawę i spróbować na zajęciach plastycznych malować ich powierzchnię i odbijać na kartkach, kontynuując ćwiczenia z lasu. Tak przygotowane prace warto wywiesić w widocznym miejscu, tworząc bogatą kolekcję dzieł uczniów. Dobrze byłoby wykorzystać je do różnych ciekawych celów – można taką pracę zeskanować i użyć pliku graficznego jako tła do strony internetowej, dyplomów i innych materiałów wizualnych.

SPACER Z LUPĄ I LORNETKĄ

2-3g.

MATERIAŁY

Lornetki, lupy, jeśli jest możliwość, to jeden przyrząd obserwacyjny na 2-3 osoby.

Jak się przygotować?

To również może być przygodą dla uczniów najmłodszych klas. Jeśli w pracowni biologicznej znajdują się sprawne lornetki i lupy, to dlaczego by nie zabrać ich w teren? A nawet jeśli w szkole nie ma takiego sprzętu, to można zapytać uczniów/uczennice, czy posiadają w domach podobne przyrządy, i za zgodą rodziców pożyczyć na zajęcia w terenie kilka lornetek i lup.

PODCZAS SPACERU

Podczas spaceru należałoby zwrócić uwagę na różnorodność struktur, form, kształtów roślin oraz mikroskopijnych śladów życia grzybów, wszelkich bezkręgowców, w szczególności owadów. Poproś młodzież, aby podczas wycieczki starała się zapamiętać jak najwięcej różnych kształtów i kolorów. Przyda się aparat fotograficzny, wystarczy również telefon komórkowy z aparatem. Starajcie się zrobić zdjęcia, uchwycić wszystkie ciekawe organizmy i formy przyrody nieożywionej, by móc je odtworzyć później.

ZA POMOCĄ LORNETKI MOŻECIE OBSERWOWAĆ PTAKI, KRAJOBRAZY ORAZ INNE MIEJSCA I OBIEKTY, KTÓRE ZNAJDUJĄ SIĘ DALEKO OD WAS. POD LUPĄ ZOBACZYCIE OWADY, ELEMENTY, Z KTÓRYCH ZBUDOWANE SĄ ROŚLINY, ORAZ WSZYSTKIE INNE RZECZY WYMAGAJĄCE POWIĘKSZENIA.

PO SPACERZE

Zaproponuj po wycieczce zorganizowanie wystawy prac plastycznych, związanych z pobytem w lesie. Może to być np. praca pt. „Skarby i stwory leśne” czy „Wzory znalezione w lesie”. Możecie również zrobić internetową wystawę Waszych zdjęć na szkolnej stronie internetowej lub na profilu na Facebooku.

GEOCACHING

CZAS UZALEŻNIONY OD MIEJSCA, GDZIE ZNAJDUJĄ SIĘ SKRYTKI

MATERIAŁY

Sprzęt – odbiornik GPS, zapisane współrzędne skrytki do odnalezienia lub – jeśli chcemy zarejestrować skrytkę – skrytką przygotowaną do schowania/zakopania z jakimś „skarbem”, informacją, gadżetem.

INFORMACJE NA TEMAT GEOCACHINGU ZNAJDZIESZ W SCENARIUSZU „W POSZUKIWANIU SKARBU. ZABAWA W MOIM REGIONIE” W CZĘŚCI „DODATKOWE PODPOWIEDZI – ZABAWY NA ŁONIE NATURY”.

PRZED ZAJĘCIAMI W TERENIE

Warto wcześniej zaznajomić uczniów i uczennice z krótkim filmikiem (w języku angielskim) dotyczącym geocachingu: <https://www.youtube.com/watch?v=-4VFeYZTtYs> i spróbować się wspólnie zarejestrować na polskim portalu. Jeśli jest taka możliwość, zaprosz młodzież w ramach pracy domowej do przeszukania okolic lasu w celu odnalezienia już istniejących skrytek. Można to zrobić za pomocą strony geocaching.pl. Zorganizuj samodzielnie lub wraz z uczniami/uczennicami odbiornik GPS i spróbujcie podczas wycieczki odnaleźć schowane skrytki. Przy okazji poszukiwań można przemyślić treści przyrodnicze podczas wędrowki przez tereny Natura 2000. Dodatkowo, jeśli uczniowie/uczennice zainteresują się geocachingiem, można wspólnie przygotować skrytkę i ją zarejestrować na portalu Geocaching Polska.

QUESTING, CZYLI WYPRAWY ODKRYWCÓW/ODKRYWCZYŃ

2-3g.

DO CAŁODZIENNYCH QUESTÓW, W ZALEŻNOŚCI OD WIEKU I MOŻLIWOŚCI UCZNIÓW/UCZENNICE

MATERIAŁY

Mapy gry terenowej (questingu), zabezpieczone przed deszczem, w ilości odpowiadającej liczbie grup biorących udział w grze, z zaznaczonymi charakterystycznymi punktami mającymi znaczenie dla rozgrywki, karty pracy umieszczone na miejscach – kolejnych punktach gry (lub u nauczyciela) zależy od nauczyciela/nauczycielki albo – jeśli to uczniowie/uczennice przygotowują grę – od młodzieży.

Czym jest questing?

Ta forma edukacji poza bramą szkoły jest nastawiona przede wszystkim na kombinację zagadnień związanych z edukacją ekologiczną, przyrodniczą, a przede wszystkim regionalną. „Turystyka z zagadkami czy odkrywanie dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego, to najczęściej spotykane w Polsce określenia na questing. Jeśli dodamy, że jest

to zabawa łącząca elementy harcerskich podchodów i gier terenowych, której zwieńczeniem jest odnalezienie skarbu – mamy prawie kompletną definicję. Prawie. Bo questing to coś więcej. Jest zjawiskiem wieloaspektowym. I nie należy ujmować go tylko w ramy nowego produktu na turystycznej mapie Polski. Nie jest także wyłącznie metodą poznawania dziedzictwa miejsca”. [Źródło: questing.pl]

PRZYGOTOWANIA PRZED ZAJĘCIAMI

Uczniów/uczennice możemy zaktywizować w dwojaki sposób. Pierwszym jest przygotowanie samemu gry terenowej, tak by uczniowie, odnajdując charakterystyczne miejsca zapisane we wskazówkach, mogli sami odkrywać kolejne ciekawe pod względem przyrodniczym, ekologicznym, architektonicznym czy historycznym miejsca na mapie. W jaki sposób przygotować taką rozgrywkę? Na pewno trzeba samemu dobrze rozpoznać wcześniej teren i odnaleźć charakterystyczne, łatwe do odszukania miejsca, np. rozdroża leśne, kapliczki, budowle itp. Jeśli questing odbędzie się na terenie Natura 2000, warto takie punkty umieścić na ścieżce przyrodniczej, by młodzież miała okazję poznać naturalne walory odwiedzanego miejsca.

Jakie zadania umieszczać w punktach kontrolnych?

Wszystko zależy od wieku, możliwości i potrzeb grupy, która bierze udział w tej zabawie terenowej. Nauczyciel/nauczycielka może pełnić rolę Mistrza Gry i wspólnie z uczniami/uczennicami (nie pomagając im) podążać za przygotowaną mapą terenu i w wyznaczonych miejscach wręczać zadania do wykonania, np. odnalezienie odpowiednich gatunków roślin i zwierząt, śladów konkretnych gatunków, zadawać pytania związane z biologią poszczególnych okazów fauny i flory czy dotyczące edukacji ekologicznej lub regionalnej. Przykładowe zadania, pomysły i inspiracje na tego typu gry terenowe można znaleźć na tej stronie: <http://questing.pl/>.

PRZYGOTOWANIE GRY PRZEZ MŁODZIEŻ

Trochę trudniejszą formą jest zaangażowanie uczniów i uczennic do samodzielnego stworzenia questingu podczas takiej wycieczki. Zwróć się do uczniów z prośbą o przygotowanie gry terenowej. Poproś ich o przejrzenie stron związanych z questingiem przed wycieczką i podczas spaceru w terenie podejmijcie wyzwanie dotyczące przygotowania mapy z najciekawszymi miejscami na Waszej trasie. Zaproponuj im bardziej kreatywne podejście do zadania, np. rymowane wskazówki dotyczące miejsc kontrolnych, przygotowanie kodów QR, by odnaleźć zadanie online, oraz obmyślenie poleceń do wykonania przez innych w terenie. Po wycieczce warto spotkać się i podsumować prace nad questingiem (np. podzielić się na grupy do wymyślenia zadań) i gdy gra będzie gotowa, można oficjalnie zaprosić inne klasy, rodziców albo grono pedagogiczne do uczestnictwa w rozgrywce. Ta forma, kiedy młodzież sama przygotowuje grę dla innych, jest najbardziej angażująca, ale również jest dobrym pomysłem zachęcającym do pracy w grupach i do pracy dla innych.